

Nr 257.

Uppläst och godkänd i första kammaren den 10 september 1914.
» » » i andra kammaren den 11 september 1914.

Riksdagens skrivelse, nr 257, till Konungen, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden.

(Sammansatta banko- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1.)

Till Konungen.

Vid innevarande års senare riksdag hava enskilda motionärer hemställt att »riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och i erforderliga delar för nästa riksdag framlägga förslag till ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som innefattas i ett i motionerna refererat, inom jordbruksdepartementet år 1913 utarbetat förslag med de ändringar däri, som föreslogos av de år 1913 tillkallade sakkunnige, samt till de ändringar i gällande lag om bankrörelse och övriga lagbestämmelser, som må finnas erforderliga för förslaget genomförande.»

Frågan om beredande av en lämplig rörelsekredit åt det mindre jordbruket har sedan lång tid tillbaka stått på dagordningen här i landet. Därom vittna icke allenast det intresse, varmed detta spörsmål från olika håll omfattats, utan även den mångfald olika förslag, som utarbetats i syfte att söka vinna en lösning av frågan. Det torde icke

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 14 saml. 82 häft. (Nr 257—259.)

heller kunna förnekas, att kreditförhållandena, sådana de ställa sig för de mindre jordbrukarna i landet, äro synnerligen otillfredsställande. För anskaffande av lån hava nämligen dessa å ena sidan nödgats vända sig till kreditinrättningar, vilkas lånerörelse, om man i vissa fall undantager sparbankerna, långt ifrån varit anpassad efter jordbrukarnas behov av driftkredit. Å andra sidan hava de av naturliga skäl icke i större utsträckning kunnat begagna sig av den kreditform, som bereder utöfarna av handel och industri en billig kredit, nämligen växelkrediten på kort tid. Det har under sådana omständigheter synts uppenbart, att åtgärder till undanröjande av de nuvarande olägenheterna äro av behovet påkallade. Av de utredningar i detta ämne, som hittills verkställts, framgår ock, hurusom hos statsmakterna en allvarlig strävan gjort sig gällande att söka förbättra denna jordbrukarnas oförmånliga ställning.

Om det sålunda icke rått någon meningsskiljaktighet i avseende å behovet av förbättrade kreditförhållanden för det mindre jordbruket, hava däremot meningarna varit delade beträffande det sätt, varpå kreditbehovet lämpligast borde tillgodoses.

I ett hänseende torde emellertid numera enighet hava uppnåtts, nämligen däri att man för att vinna en tillfredsställande lösning av frågan bör bygga på föreningsväsendets grund. De olika förslagen förorda nämligen enhälligt anlitande av denna utväg. Beträffande däremot själva organisationen av föreningarna skilja sig förslagen ej oväsentligt från varandra, om man också, såsom motionärerna framhålla, nu synes kunna utgå därifrån, att det inom jordbruksdepartementet senast utarbetade förslaget med däri sedermera föreslagna jämkningar i det stora hela på ett ganska lyckligt sätt torde få anses lösa denna del av frågan. Det lär icke heller kunna bestridas, att med en dylik organisation föreningsväsendet erbjuder synnerligen stora fördelar. Motionärerna hava i detta avseende erinrat, hurusom därigenom kravet på enhetlig och kraftig ledning av rörelsen bleve tillgodosett, att en fullt sakkunnig revision av de lokala föreningarnas förvaltning skulle vinnas ävensom att centralföreningarna bleve både solida och lämpliga mellanhänder mellan de lokala föreningarna och den allmänna penningmarknaden.

Vidkommande härefter den viktigaste delen av frågan, eller på vilket sätt medel lämpligen böra anskaffas för beredande av lån åt föreningsmedlemmarna, hava naturligen ganska olika meningar gjort sig gällande. Enligt vad den i motionerna intagna redogörelsen utvisar, föreligga i detta avseende tre olika system, nämligen statslån, anlitande av befintliga penninginrättningar, i främsta rummet sparbankerna, samt

slutligen inlåning direkt från allmänheten, i samband varmed dock även andra särskilda utvägar skulle anlitas, nämligen växeldiskontering på kort tid i riksbanken och försträckningar ur en statslånefond.

Vad det först angivna systemet angår eller att staten skulle träda emellan genom beviljande av lån, synes den verkställda utredningen giva vid handen, att ensamt denna utväg icke lämpligen kan eller bör komma i fråga.

Beträffande härefter förslaget att för ändamålet anlita redan befintliga penninginrättningar, har denna utväg förordats av 1910 års sakkunniga. Detta system har även kommit till användning i åtskilliga främmande länder. Det synes emellertid vara ovisst, huruvida en verkligt tillfredsställande lösning härigenom står att vinna. Motionärerna framhålla i sådant avseende, att verksamheten icke nått någon egentlig omfattning annat än på sådana håll, där vederbörande bankinstitut eller dess ledare visat intresse för saken. Enligt riksdagens mening är det ock uppenbart, att förhållandena härvidlag måste komma att ställa sig mycket olika på olika orter. Vad särskilt våra sparbanker angår, läser det icke kunna förnekas, att dessa redan nu, i den mån sådant låtit sig göra, på mångahanda sätt bisprungit jordbrukarna, men det är också helt naturligt, att detta icke kunnat ske i önskvärd omfattning och att varjehanda svårigheter härvidlag gjort sig gällande. Det må för övrigt erinras, att sparbankerna här i landet äro synnerligen ojämnt fördelade inom de olika länen. Om det därför under sådana förhållanden ej synes möjligt att ensamt på denna väg nå målet, läser man dock för frågans lösning kunna räkna på möjligheten av samarbete med sparbankerna.

1913 års sakkunniga hava emellertid tänkt sig en annan utväg, nämligen den, att rätt till inlåning från allmänheten skulle medgivas centralföreningarna. Tanken härpå härleder sig naturligen från den rätt till dylik inlåning, som genom 1911 års banklag medgavs kooperativa föreningar, såvitt det gällde inlåning från egna medlemmar. Om det också icke kan förnekas, att en dylik åtgärd eller medgivandet av inlåningsrätt från allmänheten, såsom ock av motionärerna med styrka framhålles, vore ägnat att väsentligt bidra till frågans lösning, torde emellertid vissa invändningar kunna göras mot den sålunda föreslagna utvägen.

Till en början synes den möjligheten icke vara utesluten, att ett medgivande av ifrågasatt art måhända skulle framkalla liknande anspråk från andra korporationer med till äventyrs lika behjärtansvärt syfte. Frånsett sålunda frågans rent principiella innebörd och de betänkligheter, som i sådant avseende kunna resas mot förslaget, hava även andra in-

vändningar framkommit. Härvid må först erinras, hurusom den ifrågasatta inlåningsrätten möjligen skulle kunna medföra en för våra sparbanker ogynnsam konkurrens jämte därmed sammanhängande höjning av räntefoten. Det torde dock kunna ifrågasättas, om en dylik invändning kan tillmätas någon egentlig betydelse. Ty, såsom motionärerna erinra, det lärer väl endast komma att gälla belopp, vilka i förhållande till de högst avsevärda behållningar, som innestå i sparbankerna, måste anses vara mycket obetydliga. Vidare är att märka, att jämlikt de sakkunnigas förslag erforderliga medel jämväl skulle erhållas från andra håll, nämligen dels genom särskilt medgiven växeldiskontering i riksbanken, varigenom i främsta rummet den kortare krediten bleve tillgodosedd, dels ock genom försträckningar ur en statslånefond.

Skulle det ur här ovan angivna synpunkter icke möta några betänkligheter att biträda förslaget om inlåningsrätt från allmänheten, framträder emellertid med särskild styrka frågan, huruvida centralföreningarna enligt förslaget erhållit en sådan organisation, att de obetingat kunna vinna allmänhetens förtroende. Detta är nämligen en nödvändig förutsättning för att förslaget må kunna realiseras.

Enligt riksdagens mening synes det härvidlag vara nödigt, att centralföreningarna underkastas bestämmelser, i trygghetsavseende fullt jämförliga med dem, som gälla för sparbankerna. Om så icke blir fallet, komma nämligen ett slags mindervärdiga sparkassar att tillskapas, vilket vore till skada icke blott för dem själva, utan även för sparbankerna. Genom en fullt betryggande organisation skulle å andra sidan möjlighet beredas för uppkomsten av ett slags jordbrukssparbanker. Det kapital, som i sådant fall uppkomme genom inlåning, skulle då uteslutande avses till förlagslån. Härigenom skulle ock tillfälle beredas för allmänheten att insätta sina besparingar även å orter, där sådan möjlighet nu saknas på nära håll.

Skärskådar man förslaget ur den här ovan angivna synpunkten, synes man böra medgiva, att de särskilda anordningar, som i nyssnämnda avseende föreslagits, i det stora hela torde få anses vara tillfredsställande; och har riksdagen velat erinra om följande huvudpunkter i förslaget. Enligt detta skulle sålunda centralförening registreras såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet, varjämte godkännande från det allmännas sida skulle lämnas av Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande. Medlem i centralförening (underförening) kan endast vara godkänd jordbrukskreditförening, vilken äger ingå med en eller flera insatser; och må dessa ej bestämmas till lägre

belopp än 400 kronor på var. Dessa medlemmar synas alltså kunna jämföras med huvudmännen i sparbankerna.

För att vinna godkännande skall centralförening bestå av minst 10 underföreningar med ett sammanlagt insatskapital av minst 6,000 kronor. Denna bestämmelse motsvarar sparbankslagens föreskrift, att till grundfond för sparbank skall tillskjutas ett belopp av minst 2,000 kronor. Vidare må framhållas, hurusom underförening skall ansvara för centralföreningens förbindelser med ett belopp, motsvarande minst tjugu gånger det sammanlagda insatsbelopp, med vilket underföreningen ingått i centralföreningen.

Vad beträffar centralföreningens kassareserv, skall sådan redovisas i tillgångar, bestående av statens eller därmed likställda obligationer eller andra lätt realiserbara värdepapper, skoland denna kassareserv tillsammans med ineliggande kassa motsvara minst $\frac{1}{10}$ av beloppet av de hos centralföreningen insatta medlen.

Vidare skola av årsvinsten, efter avdrag av eventuell brist från föregående år, minst 15 procent avsättas till reservfond, intill dess denna uppgår till ett belopp, motsvarande minst hälften av underföreningarnas sammanlagda ansvarighetsbelopp.

Slutligen må erinras, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande, i sammanhang med godkännande av centralförening, har att förordna ombud att å det allmännas vägnar utöva tillsyn å föreningens verksamhet, vilket ombud jämväl skall deltaga i den årliga revisionen av centralföreningens förvaltning.

På sätt riksdagen förut erinrat, torde den organisation, centralföreningarna enligt förslaget skulle erhålla, i det stora hela få anses vara betryggande. Under sådana förhållanden vill det synas, som om de invändningar, vilka kunna göras emot den för centralföreningarna föreslagna rätten till inlåning från allmänheten, icke vore av avgörande betydelse, ävensom att ett fruktbarande samarbete med sparbankerna skulle kunna genomföras, så att kreditföreningarna av dessa kunde erhålla lån mot en ränta, vilken med hänsyn till den säkerhet föreningarna erbjuda borde kunna beräknas billigare än för vanliga lån mot namnsäkerhet.

I varje fall synes det vara av vikt att hålla öppen möjligheten att jämväl på annat sätt än genom den föreslagna rätten till inlåning från allmänheten auskaffa nödiga medel, exempelvis genom de redan antydda åtgärderna, växeldiskontering på kort tid i riksbanken samt försträckningar ur en statslånefond. Inom riksdagen har ock ifrågasatts, huruvida icke anstalter borde kunna träffas för upprättande av en för hela landet

gemensam centralbank, där staten garanterade visst belopp. För ändamålet erforderliga medel synas lämpligen kunna erhållas från statens pensionsfond.

Då riksdagen i likhet med motionärerna finner det vara angeläget, att frågan snarast möjligt på ett tillfredsställande sätt ordnas, har riksdagen för sin del icke tvekat att besluta en skrivelse i ämnet till Eders Kungl. Maj:t. Riksdagen håller nämligen före, att ett uttalande från riksdagens sida bör i sin mån vara ägnat att bidra till en snar lösning av frågan utan att därigenom riksdagens rätt att pröva blivande förslag på något sätt föregripes.

Åberopande vad sålunda blivit anført, får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och i erforderliga delar snarast möjligt för riksdagen framlägga *dels* förslag till ordnande av det mindre jordbrukets kreditförhållanden i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som innefattas i det i motionerna omförmälda, inom jordbruksdepartementet år 1913 utarbetade förslaget med däri av 1913 års sakkunniga föreslagna ändringar samt med beaktande jämväl av här ovan berörda eller andra synpunkter i fråga om lämpligaste sättet för anskaffande av nödiga penningmedel, *dels ock* förslag till de ändringar i gällande lag om bankrörelse och övriga bestämmelser, som må finnas erforderliga för förslagens genomförande.

Stockholm den 11 september 1914.

Med undersätlig vörndnad.
